

IDRÆT, HANDICAP OG SOCIAL DELTAGELSE

Ph.d.-projekt

Dansk Selskab for
Pædiatrisk Fysioterapi
14.3.2014

PERSPEKTIV: AKTIVITET OG DELTAGELSE

Aktivitet

- Udførelse af en given opgave eller handling.
Individniveau

Deltagelse

- Personens involvering i dagliglivet. De sociale sammenhænge, individet indgår i

FILM

‘Grenseløs tur gjennom Sjunkhatten nasjonalpark’

Valnesfjord Helseportssenter,
Aktivitet og deltakelse
www.vhss.no

Norsk kompetencecenter: Aktiv Ung

PROJEKTETS TEMA

- Sammenhængen mellem idrætsdeltagelse og andre sider af hverdagslivet hos mennesker med handicap
- Kvantitativt og kvalitativt perspektiv

DELTAGELSE

- Definition:

Menneskelig *aktivitet*, der finder sted under bestemte *betingelser*, sammen med andre i en social praksis i forhold til en *fælles sag*.

(Kritisk psykologi)

Mennesker deltager altid, men der kan være deltagelsesbegrænsninger

- Såvel en subjektiv som en objektiv oplevelse
- Et forhold mellem individet og samfundet

FORSKNINGSSPØRGSMÅL

- Hvordan er forholdet mellem idrætsdeltagelse det øvrige hverdagsliv hos mennesker med handicap?

Kvantitativt studie

- Hvordan oplever mennesker med fysisk handicap betydningen af at deltage i idræt set i forhold til deres hverdagsliv?

Kvalitativt studie

BAGGRUND: HANDICAP OG DELTAGELSE

- Mennesker med handicap deltager i mindre grad i samfundet end andre
- Deres sociale netværk er begrænset
- De føler sig ofte devalueret som mennesker
- De internaliserer ofte negative holdninger fra omgivelserne
- Barrierer i samfundet hindrer deltagelse i sociale fællesskaber
- Oftere uden for arbejdsmarkedet end andre
- Få er medlem af fritidstilbud

LITTERATURSTUDIE

- Der er ikke fundet studier, der direkte udforsker den oplevede betydning af deltagelse i idræt i hverdagslivet for mennesker med fysisk funktionsnedsættelse
- De fleste studier anvender kun interviews, men den metode synes ikke tilstrækkelig til at belyse spørgsmålet
- Vi må også se ind i hverdagslivets praksisser, f.eks. gennem observationer

'Participation in physical activity and everyday life of people with physical disabilities: A review of the literature.'

Scandinavian Journal of Disability Research 2013.

KVANTITATIVT STUDIE

- Telefon interview med 922 personer med forskellige typer af handicap: Ben, arme, hænder, syn, adfærd, intellekt
- Spørgsmål om regelmæssig deltagelse i idræt uden for hjemmet
- Analyseret sammen med oplysninger om hverdagslivet i øvrigt
- Samarbejde med SFI og statistiker

DELTAGELSE I IDRÆT

- 57,3 % fysisk aktive uden for hjemmet en eller flere gange om ugen.
- Heraf
 - 27,7 % i almindelig idrætsforening
 - 28 % i fitness center
 - 15,7 % deltager i kommunalt tilbud
 - 4,2 % er medlem i handicapidrætsforening
 - 70,6 % praktiserer selvorganiseret idræt
- 42,7 % er ikke fysisk aktive

DELTAGELSE I ANDRE SOCIALE KONTEKSTER

Signifikant sammenhæng mellem regelmæssig deltagelse i idræt og

- Beskæftigelse på arbejdsmarkedet
- Uddannelsesmæssig status
- Frivilligt arbejde
- Fritidsundervisning
- Aktivt medlemskab af en handicaporganisation

Kissow, A. & Singhammer, J. (2012). Participation in physical activity and everyday life of people with disabilities. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 5(2). 65-81

KVALITATIVT STUDIE - DESIGN

- Kvalitativt design mhp at forstå, hvordan ting hænger sammen i praksis
- Fænomenologisk hermeneutik som videnskabelig ramme
- Metode skabt til det aktuelle formål: Forsøg på at forstå og finde mening, skabe 'thick data', som er sensitive for nuancer. Tæt forbindelse til informanternes levede erfaring

INFORMANTER

- 7 personer (2 kvinder og 5 mænd) med fysisk handicap i alderen 25-53 år
- Forskellig debut af funktionsnedsættelse
- Alle deltager regelmæssigt i idræt: Golf, sejlsport, svømning, ridning, kørestols-rugby, spejder, el-hockey
- Forskellige motiver for og niveau af deltagelse

HVAD FORTÆLLER DET KVALITATIVE STUDIE?

- Informanterne er aktive i mange andre kontekster i samfundet end blot idræt
- De tager erfaring med fra én kontekst til en anden – også set i forhold til deres livsforløb
- Deltagelse i én kontekst tilskynder deltagelse i andre kontekster
- Idrætskonteksten giver mulighed for at udvikle færdigheder, som kan transformeres ind i andre kontekster

- Når personerne viser sig som aktive, bliver de synlige for andre som en ressource i samfundet, og døre åbnes for deltagelse
- Deltagelse afhængig af, om det sociale fællesskab er parat til at yde en indsats, så personen kan bruge sine færdigheder i den aktuelle kontekst fra sin aktuelle position i forhold til den fælles sag
- I idræt kan personen 'glemme kroppen' og dermed rette sin opmærksomhed mod omgivelserne

METODE

- Narrative interviews: 'Fortæl om dit liv med idræt. Hvad er det første du husker?'
- Observationer af udvalgte situationer af personernes hverdagsliv, inklusiv deltagelse i idræt. Fastholdt i sceniske beskrivelser: Som jeg ser det
- Skema for en typisk uge i personens liv
- Fotos af hverdagslige hændelser som basis for dialog om personernes livsverden

ANALYSE

- Leder efter tegn i data, som kan lede til en forståelse af betydningen af idrætsdeltagelse i forhold til hverdagslivet
- Hermeneutisk tekstanalyse
- På tværs af narrativer and observationer
- Teoretisk refleksion

ANVENDELSE AF TEORIER

- Teorier bruges til at reflektere over og udfolde min empiriske praksis
- Kritisk psykologi (Holzkamp, Dreier)
- Kropsfænomenologi (Merleau-Ponty, Leder)
- Social læring – læring som social praksis (Lave & Wenger)
- Stigma (Goffman) og liminalitet (Murphy, Turner)
- Den politiske krop (Foucault)

RESULTATER I OVERSKRIFTER

- Kroppen som deltager
- At være synlig
- Social anerkendelse og respekt
- At hjælpe andre i gang
- At være aktiv i samfundet
- Kropslige færdigheder, der muliggør deltagelse

KROPPEN SOM DELTAGER

begrænsninger i kroppens handlemuligheder i forhold til omgivelserne bliver mindre betydningsfulde og handlemulighederne udvides, når:

- andre i det sociale fællesskab yder en passende støtte,
- når konteksten lægges tilrette, så der er plads til kroppen, som den er, og
- når personen tilbydes redskaber, der kan fungere som en 'forlængelse' af kroppen i aktiviteten

EKSEMPEL: SCENISK BESKRIVELSE

- Brian er alene i båden. Det er dejligt, siger han, og smiler. Han har vinden i ryggen og farten er ret høj. Han sejler i zigzag og viser, at han har kontrol over vind og sejl. I båden har han ikke brug for hjælper. Jeg skal ud i fjorden, siger han. Jeg har lang vej igen. Sejl nu ikke for langt ud, siger coachen. Hvorfor ikke? Det er jo derfor jeg er her, siger Brian kækt og sætter sejlet op mod vinden.

FORTÆLLING

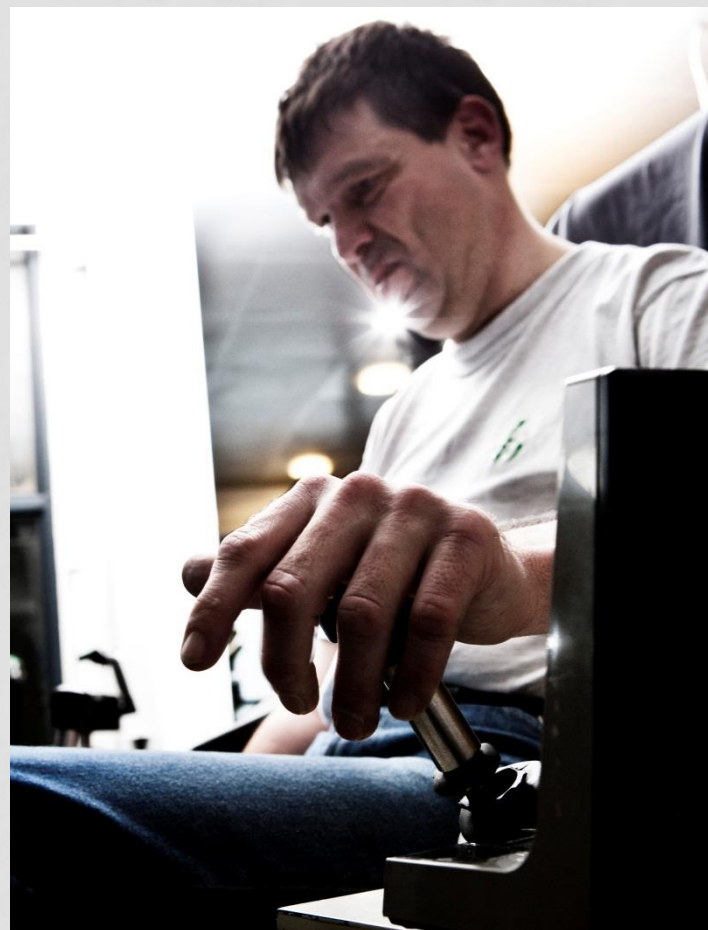
- Jeg lærte at sejle på højskolen, da jeg var i tyverne. Det var vidunderligt at jeg kunne være alene i en båd og styre den selv. Man kunne jo godt se lidt på riggen og pille lidt ved roret. Men læreren han sagde: 'Du er søn af en skipper, du må sgu lære at sejle'. Så skubbede han til båden, og jeg røg derudad! Og så måtte jeg jo prøve mig frem og hive lidt i snorene. Der gik ikke så lang tid, så havde jeg faktisk fundet ud af, hvordan man skulle sejle en mini-12er. Der var jo en motorbåd, ved siden af, der kiggede lidt efter mig. Jeg har sejlet lige siden.

BEGYNNELSEN

- Det begyndte, da jeg gik i børnehave. Allerede dér lærte jeg at være i vand, og der har jeg også lært at gå. Jeg har lært at svømme efter noget der hedder Halliwick-metoden. Jeg tror på, at det er derfor, jeg kan gå i dag. Det er jeg ret sikker på. At det var det, at de allerede i børnehaven sørgede for, at jeg kunne holde balancen.
- Så blev der oprettet en svømmeklub, der hed 'Sælungerne'. Den eksisterer stadigvæk. Der var 6 spastikere. Og så har jeg svømmet i skolen. Jeg svømmer stadig, når jeg har tid til det.

HVAD LÆRER HAN SOM KAN ÆNDRE LIVSVERDEN?

- Kroppen kan deltage, selv om den ikke passer ind i kulturens normalbillede af kroppen, fordi den er en del af et socialt fællesskab, der giver plads til kroppen som den er.
- Han får et modbillede til den forestilling, at kroppen skal 'normaliseres' for at kunne deltage og være produktiv.

AT VÆRE SYNLIG

- Mennesker med fysisk funktionsnedsættelse føler sig generelt ignoreret eller usynlige for andre mennesker.
- Når de viser sig i deres idræt, oplever de, at de bliver synlige for andre på en positiv måde.
- De oplever positiv opmærksomhed fra omgivelserne, når andres fokus er rettet mod det særlige, de kan.
- Den kompetente person er objekt for de andres blik, og omgivelsernes usikkerhed over for personen ser ud til at aftage

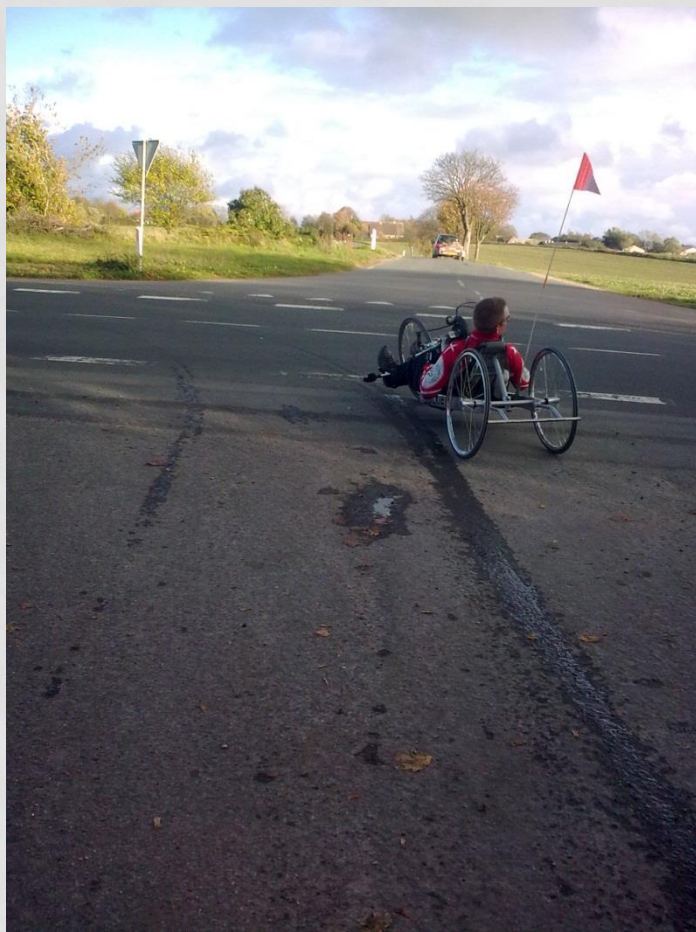
EKSEMPEL: FORTÆLLING

- Men folk opfatter mig også anderledes, hvis jeg kommer i min cykel frem for min kørestol. Hvis folk tager sig sammen og kommer hen og spørger: 'Hvorfor er du i kørestol' så kan jeg svare på det. Men når jeg kommer i min cykel, så er det: 'Sikke en fed cykel! Hvor hurtigt kan den køre? Hvor mange gear har den? Jeg vil også ha sådan een. Og så videre. Så der handler det ikke så meget om handicap, det er cyklen, de spørger til først. Så der har de et andet syn og en anden oplevelse af mig, når jeg kommer i min cykel i stedet for i kørestol. Der er helt klart en forskel. Ligemeget hvor du kommer, er der ikke mange, der taler til dig, hvis du er i kørestol. De vender den anden vej, eller hvad de nu gør.

SCENISK BESKRIVELSE

- For turen i dag har han planlagt en rute ud på landet. Første del er på en cykelsti langs vejen ind mod byen. Når han kører der, ser man tydeligt, hvor lavt han ligger i håndcyklen, nærmest som i en go-cart. Han er synlig i bybilledet, tydelig for alle, der møder ham. Nogle vinker til ham. Straks efter drejer han mod venstre, ud af byen.

HVAD LÆRER HAN SOM KAN ÆNDRE LIVSVERDEN?

- man må gøre sig synlig for at udvikle sin deltagelse
- Andre får 'mod' til at støtte personens deltagelse via hjælp og anerkendelse.
- mulighed for at bevæge sig ind i en ny social kontekst

SOCIAL ANERKENDELSE OG RESPEKT

- Informanterne oplever, at omgivelserne reagerer positivt overrasket og tilskriver højere status, når de viser sig som idrætsaktive.
- De oplever også, at deres fremtoning som aktive mennesker kan være med til at give et modbillede til den opfattelse, at de ikke kan noget
- De positive forventninger hos omgivelserne sammen med personens egne forventning om at de kan deltage i forskellige andre kontekster også, ser ud til at medføre, at social deltagelse bliver lettere for dem.

FORTÆLLING

- Jeg støder til stadighed på det, at jeg møder andre ikke-handicappede, som spørger: 'Er du med i OL for handicappede?' Så siger jeg: 'Ahr, ro på nu!' Men jeg fortæller så, at jeg spiller kørestols-rugby og hvad det er. Og hvis man ligefrem har en computer og kan gå ind og vise filmklip fra hjemmesider eller fra You Tube, eller hvor de nu ligger, så bliver de meget imponerede og synes, at det var da alligevel fantastisk, at man kan det. Men sådan bottom line, så har det jo noget at gøre med, at man viser, at man kan noget. Når man kan noget, så får man også en lidt højere status i social sammenhæng generelt set.

FORTÆLLING

- Mange tænker: 'Nå, han sidder hjemme og læser avis – han er pensionist', eller et eller andet. Og når jeg så ligefrem både har et arbejde og dyrker sport, jamen, så er det som om ens sociale status stiger. Men det gælder jo for alle mennesker. Arbejdsløse er jo i det samme problem.

FORTÆLLING

- Jeg sad i hovedbestyrelsen Frederiksberg Idrætsforening i 2-3 år. Nu sidder jeg i det konkrete rugby-udvalg, som står for nogle praktiske ting omkring holdet. Hvordan vi rekrutterer nye medlemmer, hvordan vi søger flere penge osv. Det er jeg lige blevet valgt ind i. Og så er det meningen, at jeg til foråret skal overtage en plads i det man kalder landsudvalget
- jeg tænker, at det er smart i forhold til at jeg skal ud på arbejdsmarkedet. For jeg har i kraft af mit handicap ikke haft forskelligt ungdomsarbejde og har dermed ikke nogen erfaring på arbejdsmarkedet. Så derfor er det godt at have indgået i sådan nogen sammenhænge. Og have en forståelse af, hvordan det er at skulle indgå i et team, og gå på kompromis og finde fælles løsninger.

HVAD LÆRER DE SOM KAN ÆNDRE LIVSVERDEN?

- skaber respekt og positive forventninger hos omgivelserne ved at demonstrere deres kompetencer i forskellige sammenhænge
- der åbnes rum for deltagelse i forskellige sociale kontekster, så personerne får mulighed for at bidrage med det, de kan, og udvikle deres kompetencer yderligere.
- det, at personen deltager fuldgældigt, svækker stigmaet, og personens handleevne øges.

STØTTENDE SOCIALE FÆLLESSKABER

- Brian kommer gående i sin karakteristiske spastiske gangart hen ad havnekajen sammen med sin hjælper. Han har en rød heldragt på. Det er som om, han skal arbejde koncentreret for at fange balancen i hvert eneste skridt. Han vinker smilende, da han får øje på en flok, der står på broen og venter på at komme i bådene. Brian sætter sig tungt på en bænk, og hans hjælper henter en redningsvest. Hun hjælper ham i vesten og gør klar til at sætte ham op i en lift. Sammen med en anden sætter hun liftens sejl omkring Brian, gør det fast og hejser ham langsomt ned i den røde mini-12er, som kun har plads til én person.

STØTTENDE SOCIALE FÆLLESSKABER

- Jeg sejler hver sommer. Det utrolige er, at de mennesker tager sig tid til at hjælpe os hver eneste torsdag. Det kan godt være, at det ikke er de samme hver gang, men jeg synes, det er fantastisk. Der er nogen, der har gjort det faktisk lige så længe, som jeg har sejlet. Det er private mennesker, der har en båd i havnen og har set, at vi er der. De hjælper frivilligt.

De, der kan, skal træde i karakter i forhold til samfundet.

Det er ikke alle, der kan, og det er ikke kun et individuelt problem.

Sociale fællesskaber gør handling mulig.

Svend Brinkmann, professor i psykologi, Aarhus Universitet

NYE PERSPEKTIVER FOR FORSKNING I DETTE OMRÅDE

- Fra fokus på individet til fokus på sociale fællesskaber.
- Sociale fællesskaber som rum for udvikling i rehabilitering.

Hvordan kan vi gøre sociale fællesskaber til steder, hvor mennesker med forskellige betingelser og færdigheder kan udvikle deltagelse sammen?

ARTIKLER

- **'Participation in physical activity and everyday life of people with physical disabilities: A review of the literature.'**
- Artiklen er accepteret til publikation i Scandinavian Journal of Disability Research.
-
- **'Participation in physical activities and everyday life of people with disabilities.'**
- Artiklen er publiceret i European Journal of Adapted Physical Activity.
-
- **'Krop og handicap – deltagelse i sociale fællesskaber.'**
- Artiklen er i trykken i Nordiske Udkast
-
- **'You have to show you're capable of something: Social participation as experienced by sports active people with physical disability.'**
- Artiklen er under review i European Journal of Adapted Physical Activity

TAK

Anne-Merete Kissow
ak@handivid.dk

Handicapidrættens
Videnscenter
www.handivid.dk